

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ЛІТЕРАТУРА ТА ПОЛІТИКА В ХІХ-ХХ СТ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

1. Нормативні навчальні дисципліни та практика.

1.1. Нормативні навчальні дисципліни

ВИКЛАДАЧ: Єрмоленко Володимир Анатолійович, кандидат філософських наук, доктор політичних студій (Франція), старший викладач
E-mail: v.yermolenko@ukma.edu.ua

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Заняття в аудиторії: 40 год (14 лекційних і 6 практичних занять по 2 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 80 год.

Форма підсумкового оцінювання: ЗАЛПК.

АНОТАЦІЯ

Літературні тексти часто несуть в собі політичні меседжі, відповідають на широкі політичні виклики доби, створюють архетипові образи доби, на які люди орієнтуються і які впливають на їхній політичний світогляд та їхні політичні дії. Проблеми влади, свободи, рівності, ієрархії, емансипації, горизонталі та вертикалі, взаємин громадянина з державою, справедливості та несправедливості, насильства та боротьби, є частими темами для літератури. Художня література не залишається осторонь проблем революцій, воєн, повстань, утисків свободи та боротьби за права; навіть більше – вона часто висловлює ключові для суспільства ідеї та емоції щодо цих політичних подій.

Курс подає широку перспективу взаємозв'язків політики та літератури в модерній європейській культурі – від Ренесансу до наших днів. Студенти вивчатимуть творчість класичних і сучасних письменників, у яких зачіпаються гострі політичні теми: Ніколо Макіавеллі, Жан-Жака Руссо, Франсуа Рене де Шатобріана, Мадам де Сталь, Алексиса де Токвіля, Астольфа де Кюстіна, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Марка Вовчка, Штефана Цвайга, Джозефа Конрада, Габріеле д'Аннунціо, Пет Баркер, Миколи Хвильового, Джорджа Орвела, Артура Кестлера, Євгена Маланюка, Анатолія Кузнецова, Софії Андрухович, Мілана Кундери, Вацлава Гавела, Оксани Забужко, Джонатана Літтела, Мирослава Мариновича, Володимира Рафєєнка та інших.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ:

Метою курсу є розширення горизонту розуміння літературних процесів через висвітлення зв'язків літературних текстів з великими політичними подіями європейської (зокрема, української) модерності, а також через формування у літературних текстах ключових політичних тем та проблем доби.

Завданнями курсу є: 1) прокладання мостів поміж літературними текстами та великими політичними подіями (революціями, війнами, боротьбою тощо), 2) поглиблення концептуального та критичного мислення студентів літературознавства через аналіз і обговорення ключових політичних і ціннісних тем європейської модерності, 3) поглиблення розуміння суспільно-політичної ролі літератури, зокрема як сфери, де формувалися та формуються концептуальні історії та метафори, що здійснюють засадничий вплив на політичну культуру тієї чи іншої доби.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН-1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати й утілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях 1-6.	Поточний контроль.
ПРН-2. Упевнено володіти українською, англійською (бажано також французькою, італійською, німецькою, польською) для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійної й наукової комунікації; презентувати результати досліджень українською та іноземними мовами.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях	Поточний контроль.
ПРН-3. Застосовувати сучасні методики й технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості літературознавчого дослідження.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях. Написання творчих письмових робіт. Редагування тексту.	Поточний контроль. Письмова робота. Контрольна робота.
ПРН-4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення, аргументуючи власну точку зору.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях.	Поточний контроль. Письмова робота.
ПРН-7. Оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства в контексті світової та української філософсько-естетичної думки.	Лекційні заняття, групове обговорення на практичних заняттях	Поточний контроль
ПРН-8. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти літературознавства.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях.	Поточний контроль, Письмова робота.
ПРН-9. Виявляти, збирати, систематизувати й аналізувати історико-літературні факти, інтерпретувати тексти різних стилів і жанрів.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях. Написання творчих письмових робіт, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи	Поточний контроль, письмова робота

ПРН-10. Здійснювати науковий аналіз літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на підставі самостійно опрацьованих даних.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях.	Поточний контроль. Письмова робота.
ПРН-11. Дотримуватися правил академічної доброчесності.	Написання творчих письмових робіт, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи	Письмова робота.
ПРН-12. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних літературознавчих явищ і проблем як фахівцям, так і широкому загалу.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях.	Поточний контроль. Письмова робота. Контрольна робота.
ПРН-14. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного літературного матеріалу.	Лекційні заняття, написання творчих письмових робіт, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи	Письмова робота.
ПРН-17. Планувати, організувати, здійснювати й презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в галузі літературознавства.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях. Написання творчих письмових робіт.	Поточний контроль, Письмова робота.
ПРН-18. Презентувати українською та іноземною мовою результати свого дослідження літературознавчій спільноті у наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах тощо.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях. Написання творчих письмових робіт.	Поточний контроль, Письмова робота.

ЗМІСТ КУРСУ

Вступне слово

Курс покликаний мотивувати студентів розширювати горизонт сприйняття власної дисципліни, зокрема виходити за межі власне літературознавства у бік історії політичних ідей, соціально-політичної історії, історії культури. Ознайомлюючись з класичними та сучасними текстами європейської (зокрема, української) літератури, у яких ставляться питання про політичні проблеми та теми доби, студенти курсу вчаться аналізувати їх як в контексті своєї доби, так і в контексті сучасності. Курс поєднає в собі а) методологію «історій ідей», тобто міждисциплінарного аналізу еволюції ідей крізь політичні, філософські, літературні та загальнокультурні явища, б) герменевтичне занурення в контекст іншої доби та діалогу з нею, в) універсалістський підхід до тем минулого – тобто аналіз того, наскільки тексти минулого ставлять проблеми, які актуальні для сучасності, чого вони можуть нас навчити чи проти чого попередити.

Тематичний план

№ з/п	Теми лекцій	Кількість годин
	III триместр	
Лекція 1.	Вступ. Основні теми та проблеми курсу. Вимоги до студентів	2 год.
Лекція 2.	Ренесанс: у пошуках князя. Ніколо Макіавеллі	2 год.
Лекція 3.	Бароко і класицизм: у пошуках суверена «згори». Томас Гоббс	2 год.
Лекція 4.	Просвітництво: у пошуках суверена «знизу». Жан-Жак Руссо	2 год.
Лекція 5.	Романтизм 1: страчений суверен та розірваний народ. Жозеф де Местр, Гердер, Міцкевич, Костомаров, Шевченко	2 год.
Лекція 6.	Романтизм 2: географія іншості. Байрон, Гюго, Делакруа – і образ Мазепи. Пограниччя: Шотландія та Україна (Вальтер Скотт, Грабовський, Куліш).	2 год.
Лекція 7.	Постромантизм 1: розчаровані аристократи – Токвіль, Кюстін	2 год.
Лекція 8.	Постромантизм 2: література расизму.	2 год.
Лекція 9.	Перед війною: література ризику і жертви	2 год.
Лекція 10.	Комунізм: генеалогія, влада та її колапс. Український та російський комунізм	2 год.
Лекція 11.	Фашизм і нацизм як політичні та літературні явища	2 год.
Лекція 12.	Центральна Європа в літературі: Кундера, Мілош, Гавел	2 год.
Лекція 13.	Україна та Росія в літературі: Котляревський, Шевченко,	2 год.

	Марко Вовчок, Хвильовий, Маланюк, Андрухович	
Лекція 14.	Сучасність демократії та масова культура	2 год.

№ з/п	Теми практичних занять	Кількість годин
	III триместр	
Практичне 1.	<p style="text-align: center;">Імперія та республіка</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Література і пропаганда імперії: «Енеїда» Вергілія 2. Література і деконструкція імперії: «Енеїда» Котляревського 3. Література як жертва імперії: «Енеїда» Вергілія у перекладі Миколи Зерова 4. Україна та Росія в історії: республіка та імперія <p>Література:</p> <p>Вергілій, «Енеїда» - у перекладі Миколи Зерова Іван Котляревський, «Енеїда» Kult: Podcast – «Август» Євген Маланюк, Петербург як літературно-історична тема (у: Маланюк Є. "Вибране" - К., Смолоскип, 2017)</p>	2 год.
Практичне 2.	<p style="text-align: center;">Традиція та модерність</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Світ аристократа і світ буржуа 2. Традиційна незмінність і модерна perfectibilité <p>Література:</p> <p>Томазі ді Лампедуза, Il Gattopardo Лукіно Вісконті, Il Gattopardo</p>	
Практичне 3.	<p style="text-align: center;">Українська політична традиція: свобода та анархізм</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Свобода і рабство в українському романтизмі: Шевченко vs Марко Вовчок 2. Козацтво: політична нація чи загроза для політичної нації: Шевченко vs Куліш <p>Література:</p> <p>Тарас Шевченко, «Гайдамаки» Марко Вовчок, «Гайдамаки» Пантелеймон Куліш, «Чорна рада» Марко Вовчок, «Маруся»</p>	2 год.
Практичне 4.		2 год.

	<p style="text-align: center;">Стабільність і катастрофа</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перед Першою світовою: «золота доба стабільності» 2. Передвоєнне покоління: філософія ризику 3. Расизм і колоніалізм ХІХ ст. 4. Перша світова: колективне жертвоприношення <p>Єрмоленко В.А. «Плинні ідеології». – К., 2018 Джозеф Конрад, «Серце темряви» Штефан Цвайг: «Вчорашній світ» Агатон: «Молоді люди сьогодні» Пет Баркер: «Регенерація»</p>	
<p>Практичне 5.</p>	<p style="text-align: center;">Комунізм: від мрії до садизму</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Генеалогія комунізму та література ХІХ століття 2. Український націонал-комунізм vs сталінізм 3. Українські та західні критики комунізму <p>Єрмоленко В.А. «Плинні ідеології». – К., 2018 Джордж Орвел, 1984 Артур Кестлер, "Darkness at noon" Микола Хвильовий: уривки з антології "Розстріляне Відродження" (за ред. Юрія Лавріненка): "Камо грядеши", "Думки проти течії", "Апологети писаризму", "Україна чи Малоросія?" Микола Зеров: Евразійський ренесанс і пошехонські сосни (з антології "Розстріляне Відродження") Мирослав Маринович, Всесвіт за колючим дротом</p>	<p>2 год.</p>
<p>Практичне 6.</p>	<p style="text-align: center;">Фашизм та нацизм: подібності та відмінності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Літературні джерела фашизму: Габріеле д'Аннунціо 2. Світогляд нацизму та антисемітизм 3. Літературне осмислення Голокосту <p>Єрмоленко В.А. «Плинні ідеології». – К., 2018 Джонатан Літтел, Les bienveillantes Софія Андрухович, «Амадока» Анатолій Кузнецов, «Бабин Яр»</p>	<p>2 год.</p>

--	--	--

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань відбувається під час проведення семінарських занять і має на меті перевірити рівень засвоєння студентами певних тем навчальної програми, а так само виконання ними конкретних завдань. Формами поточного контролю з дисципліни «Політика та література» є опитування, аналіз пропонованих художніх, історичних та філософських текстів, есеїв, статей, розділів монографій, кінофільмів, дискусії щодо викладених у них проблем. Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та відбувається згідно з чітко визначеними критеріями (див. наступний розділ).

Підсумковий контроль з дисципліни передбачає екзамен у кінці осіннього семестру

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Традиція та модерність у літературі XIX століття
2. Проблема суверена у політичній філософії та літературі Ренесансу та Бароко
3. Проблема «загальної волі» та «третього стану» у політичній філософії та літературі XVIII століття
4. Революція та Контрреволюція як теми для осмислення в європейській літературі та філософії початку XIX століття
5. Тема «палінгенесії» як ключовий лейтмотив літератури та політичної думки першої половини XIX століття
6. Тема «палінгенесії» та нового народження в українській літературі першої половини XIX століття: Гоголь, Шевченко, Костомаров, Марко Вовчок
7. Поняття народу та нації в європейській політичній філософії та їхній вплив на українську літературу та культуру XIX століття
8. Козацький міф в Україні: «Історія русов», Костомаров, Шевченко, Куліш
9. Республіка та імперія: «Енеїда» Вергілія vs «Енеїда» Котляревського
10. Республіка та імперія: «Оргія» Лесі Українки
11. Тема викуплення провини та святого злочинця в європейській літературі XIX століття
12. Література расизму та колоніалізму у XIX ст.
13. Західний «орієнталізм» щодо України: образ Мазепи у Байрона, Гюго, Делакруа і т.д.
14. «Серце темряви» Джозефа Конрада у контексті літератури колоніалізму XIX-XX ст.
15. Образ «золотого часу стабільності» у «Вчорашньому світі» Штефана Цвайга
16. Портрет покоління 1913 року в творі Агатона «Молоді люди сьогодні»
17. Поезія Першої світової: Зигфрид Сассун, Вілфريد Оуен
18. Літературні джерела фашизму: життя і творчість Габріеле д'Аннунціо
19. Німецький антисемітизм та його обґрунтування у Чемберлена
20. Осмислення Голокосту в літературі

21. Світогляд Гітлера, Lebensraum та Україна
22. Політична філософія комунізму
23. Ставлення комуністичної філософії до селянства і проблема Голодомору
24. Український націонал-комунізм: Микола Хвильовий та «азіатський Ренесанс»
25. Західні критики тоталітаризму: Джордж Орвел, Артур Кестлер
26. Українські критики тоталітаризму: українські дисиденти 1960-1980х років
27. Концепт Центральної Європи Мілана Кундери
28. Україна та Росія в контексті протистояння республіки та імперії
29. Війна в сучасній українській літературі
30. Криза демократії в сучасній масовій культурі

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Види робіт	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Практичні заняття	7	5	35
Письмова робота (дослідницька студія або есей)	1	25	25
Залік	1	40	40
Разом			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Робота на практичному занятті	5	Студент ставить змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.
	1-4	Студент ставить запитання, але не висловлює аргументованих зауважень та/або не бере участі у дискусії.
	0	Пасивна участь у семінарі.
Письмова робота (дослідницька студія або есей)	25	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є логічним, точним. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	20-24	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє творчий та аналітичний підхід та знання особливостей досліджуваного явища, виклад є логічним, роботу оформлено відповідно до вимог, однак є невеликі хиби, прогалини у розумінні аналізованого явища, непослідовності або хиби у оформленні бібліографії
	10-19	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак у роботі не дотримано всіх вимог, є значна кількість помилок різного характеру, бракує логічності викладу чи коректно укладеної бібліографії
	1-10	Роботу не подано вчасно, автор демонструє недостатню обізнаність з матеріалом,
Залік	40	Студент дає вичерпну відповідь на екзаменаційні питання, демонструє знання літературних, політико-філософських та критичних текстів, демонструє вміння аргументувати свою позицію

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90			B (дуже добре)

71 – 80	Задовільно		С (добре)
66 – 70			Д (задовільно)
60 – 65			Е (достатньо)
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов'язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)

https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iakosti-osvitnoi-dialnosti-ta-iakosti-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

- *History of Political Philosophy* (ed. by Leo Strauss, Joseph Cropsey). – Chicago: University of Chicago Press, 1972.
- Ryan, Alan. *On Politics: A History of Political Thought: From Herodotus to the Present* (2 Vol. Set). New York: Liveright, 2012.
- Smith, Steven B. *Political Philosophy (The Open Yale Courses Series)*. New Haven, London, Yale University Press, 2012
- MacIntyre, Alasdair. *A Short History of Ethics*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 1998
- Sandel, Michael J. *Justice*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 2009
- Fawcett, Edmund. *Liberalism: The Life of an Idea*. Princeton University Press. Kindle Edition.
- Манан, П'єр. Інтелектуальна історія лібералізму
- Steger, Manfred B.. *Neoliberalism: A Very Short Introduction (Very Short Introductions)*. OUP Oxford. Kindle Edition.
- Losurdo, Domenico. *Liberalism: A Counter-History*. Verso. Kindle Edition.
- *Socialism: A Very Short Introduction (Very Short Introductions)*. OUP Oxford. Kindle Edition.
- Wolff, Richard D.. *Understanding Socialism. Democracy at Work*. Kindle Edition.
- Sperber, Jonathan. *Karl Marx: A Nineteenth-Century Life*. Liveright. Kindle Edition.
- Грицак Я., *Страсті за націоналізмом*
- Greenfeld, Liah. *Nationalism*. Washington, Brookings Institution Press, 2019
- Снайдер Т., *Криваві землі*
- Попович М.В. *Червоне століття*
- Арндт, Ганна. *Витоки тоталітаризму*
- Gregor, A. James. *Mussolini's Intellectuals: Fascist Social and Political Thought*. Princeton University Press. Kindle Edition.
- Єрмоленко В.А. *Плинні ідеології*. Київ, Дух і літера, 2018.
- Джадт Т. *Після війни. Історія Європи від 1945 року*, Київ, Наш формат, 2020
- Снайдер Т., Джадт Т. *Роздуми про двадцяте століття*, Київ, Наш формат, 2019
- Снайдер Т., *Шлях до несвободи*

Затверджено на засіданні кафедри літературознавства НаУКМА
31 серпня 2020 р. (протокол № 1)